

siteit voor de stad. Maar in de meeste gevallen blijft de geschiedenis van de instelling en van het onderwijs en de wetenschapsbeoefening het uitgangspunt van deze boeken. Heel verwonderlijk is dat niet, want die geschiedenissen worden doorgaans geschreven naar aanleiding van een jubileum. Ze zijn geschenken aan een jarige, en ze handelen in hoofdzaak over de jarige zelf.

Alleen al daarom is het te prijzen dat Ruben Mantels een boek heeft geschreven dat de soms warme, soms moeizame verhouding tussen de stad Gent en haar universiteit als onderwerp heeft. Gent wilde de universiteit graag en deed zijn uiterste best haar binnen te halen en te behouden, want een universiteit gaf aanzien en bracht leven, wetenschap en cultuur. Maar zij was ook een last, want de huisvesting van de universiteit kostte de stad veel geld.

Om met dat laatste te beginnen ... Gebouwen zijn het meest tastbare element in de relatie tussen stad en universiteit. Van de voor de smalle Voldersstraat te monumentale Aula uit 1826, het Palais de l'Université, tot aan de in 1942 voltooide Boekentoren op de Blandijnberg, het uitroepteken van de vernederlandste Rijksuniversiteit Gent, drukten zij hun stempel op het stedelijke landschap. In zijn behandeling van de geschiedenis van deze en andere universitaire gebouwen brengt Mantels ook enkele gebruikers en hun onderzoek tot leven. Zo waren de chemische proeven van professor August Kekulé er de oorzaak van dat de fruitbomen in de Voldersstraat vergeelden voordat ze vrucht droegen.

Mantels heeft in het algemeen een goed oog voor de menselijke maat in de gedeelde geschiedenis van stad en universiteit. Hij beschrijft de straten waar de hoogleraren, fabrikanten, advocaten en geneesheren woonden, de cafés waar de studenten kwamen, de boekhandels, variétés en andere gelegenheden die zij bezochten. Hij laat zien hoe door huwelijken tussen veelbelovende leerlingen en professorendochters geleerdynastieën ontstonden. Hij neemt de lezer mee naar de herensociëteiten aan de

Kouter, naar theater- en muziekkuitvoeringen, vervuilde en armoedige arbeiderswijken, op wandelingen naar buiten en roeitochtjes van studenten met hun meisjes. Dat doet hij met behulp van citaten uit een schat aan dagboeken, brieven, herinneringen, romans, gedichten en zelfs revues. Bij dat alles worden grote maatschappelijke thema's als de gevolgen van de industrialisatie, de 19e-eeuwse tegenstelling tussen het liberale Gent en de katholieke kerk en de vernederlandsing van de Franstalige universiteit niet veronachtzaamd.

De spanning tussen liberalen en klerikalen wordt bijvoorbeeld geschetst aan de hand van een van Mantels' protagonisten: de oudheidkundige August Wagener (1829-1896). Wagener komt naar voren als een docent die zich in het begin van zijn carrière ondergewaardeerd voelde, die te weinig verdiende om te kunnen trouwen. In 1858 werd hij door een liberale minister alsnog tot hoogleraar benoemd. Van 1863 tot 1878 was hij voor de liberalen schepen van Onderwijs en bracht hij in Gent een beperking van de kinderarbeid tot stand, lang voordat kinderarbeid bij wet werd verboden. Vervolgens was Wagener van 1878 tot 1895 beheerder-inspecteur van de universiteit. In zijn persoon liepen het bestuur van de stad en van de universiteit letterlijk in elkaar over. In die jaren kreeg Wagener te maken met de snelle ontwikkelingen in de wetenschappen en de groei van het aantal professoren en studenten, die noopte tot grootschalige nieuwbouw. De kosten daarvan kon de stad niet opbrengen, wat leidde tot moeizame onderhandelingen met de regering. Pas onder een liberale minister werd een staatssubsidie overeengekomen voor de bouw van een kolossaal Instituut voor de Wetenschappen. Dit gebouwencomplex is nog altijd te bewonderen in de Plateaustraat.

Nog veel pijnlijker voor stad en universiteit was de taalkwestie. Al vóór 1914 vormde de vernederlandsing van de universiteit in Gent een van de speerpunten van de Vlaamse beweging. Aan de universiteit zelf vond die gedachte

nauwelijks steun en het stadsbestuur moest er helemaal niets van hebben. De patstelling werd doorbroken tijdens de Eerste Wereldoorlog, toen de Duitse bezetter met de stichting van een Vlaamse Hoogeschool hoopte de Vlaamse bevolking aan zijn kant te krijgen. Slechts een klein activistisch deel van de flaminganten bleek bereid mee te werken. Na de oorlog sloeg de stemming snel weer om en kon de regering niet langer weerstand bieden aan de roep om een Nederlandstalige universiteit. Tegen de zin van de Franstalige Gentse elite werd de universiteit in 1923 bij wet tweetalig en in 1930 geheel vernederlandst. In 1928 had de staat ook al de financiering van de gebouwen op zich genomen. De universiteit was voor de stad eenvoudig te groot en te duur geworden.

Met de volledige vernederlandsing van het universitair onderwijs eindigt het boek. Volgens Mantels was de liefde tussen stad en universiteit voorbij, al bleven zij vrienden. Als criticus zou ik zeggen dat ook vrienden een relatie onderhouden. Daarover had ik ook nog graag gelezen. Een ander punt is dat door de thematische indeling sommige onderwerpen verspreid door de tekst een paar keer aan de orde komen. Dat doet het gemis van een register voelen in een overigens zeer geslaagd, goed geschreven en mooi geïllustreerd boek.

Peter Jan KNEGTMANS, departement Geschiedenis, Universiteit van Amsterdam

Marijke Van Hemeldonck

Socialiste en feministe

Els FLOUR

Els FLOUR, *Marijke Van Hemeldonck. Socialiste en feministe*, Brussel: Instituut voor Gelijkenis van Vrouwen en Mannen, 2013, 217 pp.

Met *Marijke Van Hemeldonck, socialiste en feministe* publiceert het Instituut voor de Gelijkenis van Vrouwen en Mannen het vierde boek in een reeks biografieën over het leven van bekende vrouwen. Marijke Van Hemeldonck was een voor de hand liggende keuze na Eliane Vogel-

Polsky, Miet Smet en Jeanne Vercheval. Doel van de reeks is een hommage (bestaat er ook een 'femmage'?) te brengen aan grote vrouwen die zich hun leven lang hebben ingezet voor de gelijkberechtiging van vrouwen in België. Het is een eerbetoon aan de eerste pioniers, de wegbereiders van de emancipatiebeweging.

De biografie van Marijke Van Hemeldonck toont het parcours van een gedreven militante. Vanuit een cultuurminnend thuisgezin met een inspirerende grootmoeder, werd het engagement van de jonge Marijke al vroeg aangewakkerd door uitstekend onderwijs, inspirerende leerkrachten en de idee dat de wereld groot is en 'dat die wereld van ons is'. Vanuit verschillende invalshoeken wordt de levensloop van Marijke belicht. Eerst was er het beginnend activisme in het blad *Links, voor een strijdend socialisme*, waarin haar toen al vlijmscherpe pen opviel. In de jaren 1960 en later volgden haar engagement in de vrouwenwerking van het ABVV, het Actiecomité Gelijk Loon voor Gelijk Werk, de tweede feministische golf met de eisen voor abortus en contraceptie en de vrouwenwerking binnen de socialistische partij. Later kwam er het internationale luik bij met een Europa mandaat, de Wereldvrouwenconferenties van de Verenigde Naties, waar gendergelijkheid over de landen en partijgrenzen heen aan belang won. Tussen 1982 en 1994 zetelde ze in het Europees Parlement, waar ze de ongelijkheden op de agenda zette.

Het boek is chronologisch en tegelijk thematisch opgevat. Dat laatste maakt deze biografie ook bijzonder interessant, omdat de publicatie daarmee verder gaat dan de levensloop van een gedreven feministe, maar de lezer ook bij de basis en de uitbouw brengt van sociale structuren en evoluties waar we vandaag niet meer of juist nog heel veel bij stilstaan. Zo is er het Actiecomité Gelijk Loon voor Gelijk Werk, dat ontstond in de jaren 1960 naar aanleiding van de staking van de arbeidsters in FN Herstal. Ook vandaag nog is het thema gelijk loon voor gelijk werk actueel, getuige daarvan de campagnes Equal

Pay Day, die de progressieve vrouwenbeweging zij-kant jaarlijks organiseert in samenwerking met het ABVV. Andere thema's waarrond Marijke Van Hemeldonck werkt en mobiliseert zijn tot op vandaag strijdpunten voor de gelijkheid tussen vrouwen en mannen: de combinatie tussen job en privé, de strijd tegen seksisme, de abortuswetgeving ... De biografie is daarom een levende getuigenis, vanuit het perspectief van één vrouw, over een tijdsbeeld dat belangrijke verwezenlijkingen in herinnering brengt op het vlak van gendergelijkheid. Het boek, zorgvuldig geschreven door samensteller en auteur Els Flour, archivaris bij het Archiefcentrum voor de Vrouwengeschiedenis, is een belangrijke aanwinst om de evolutie van de strijd voor gelijkheid tussen vrouwen en mannen over verschillende decennia te schetsen.

Vera CLAES, nationaal secretaris zij-kant

Marijke Van Hemeldonck, socialiste en feministe is gratis te bestellen op het nummer 02 233 42 65 of via de website van het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen (www.igvm-iefh.belgium.be).

Mag ik dit vertellen?

Stemmen uit de Gentse weeshuizen (1945-1984)

Lieselot DE WILDE & Bruno VANOBBERGEN

Lieselot DE WILDE & Bruno VANOBBERGEN, *Mag ik dit vertellen? Stemmen uit de Gentse weeshuizen (1945-1984)*, Leuven: Acco, 2012, 112 pp., ISBN: 978 90 334 8621 0.

'Mag ik dit vertellen?' is een vraag die Lieselot De Wilde vaak te horen kreeg bij haar onderzoek naar Gentse weeskinderen in de periode 1945-1984. Het toont aan hoe de gewezen bewoners van de Gentse weeshuizen getekend zijn door hun verblijf daar.

Door de Wet op de kindbescherming uit 1912 kon de overheid de rol overnemen van ouders die niet voldeden aan de burgerlijke opvoedingsopvattingen. Hun kinderen werden niet alleen meer gezien als een gevaar voor de maatschappij, maar moesten vanaf toen ook zelf behoed worden voor de gevaren van die maatschappij. Voortdurend creëerden filantropen, juristen en medici nieuwe categorieën 'risicokinderen'. De term 'weeskind' was dan ook veelal niet van toepassing op de vroegere bewoners van het weeshuis van de Gentse Commissie van Openbare Onderstand (het huidige ocmw). De facto ging het om minderjarigen in preciaire gezinssituaties. Vooral na de Tweede Wereldoorlog daalde het aantal volle wezen door de verbeterde levensstandaard en kwamen er overwegend kinderen van alleenstaande, gescheiden of ongehuwd samenwonende ouders in weeshuizen terecht. Ze werden gecategoriseerd als 'sociale gevallen'.

Bij de opname in het weeshuis werden broertjes van zusjes gescheiden en alle persoonlijke bezittingen afgenomen. De kinderen kregen er een uniform en een nummer en werden er collectief opgevoed met veel orde en regelmaat. De Gentse weeshuizen vormen een perfecte illustratie van de pedagogische paradox 'grootbrengen door klein te houden'. Toen ze het weeshuis verlieten, waren de meesten compleet onvoorbereid op hun nieuwe leven.

Het onderzoek vertoont heel wat gelijkenissen met het onderzoek dat Amsab-ISG in 2010 voerde naar vakantiekolonies¹: uniformiteit, disciplinerende en hygiënische richtlijnen waren ook daar het adagium. Net als in de weeshuizen was er een strak dagschema, werd de post gecontroleerd en werd je gestraft als je bord